

כלי שני מבליע ומפליט – דעת הרשב"א והרמב"ן

7. תלמוד בבלי מסכת חולין דף ח עמוד ב

אתמר: השוחט בסכין של עובדי כוכבים - רב אמר: קולף, ורבה בר רב חנה אמר: מדיח. לימא בהא קמיפלגי, דמר סבר: בית השחיטה צונן, ומר סבר: בית השחיטה רותח! לא, דכ"ע בית השחיטה רותח הוא, מאן דאמר קולף - שפיר, ומאן דאמר מדיח - אידי דטרידי סימנין לאפוקי דם לא בלעי.

8. תלמוד בבלי מסכת חולין דף ח עמוד ב

אמר אמימר משמיה דרב פפא: לא ליסחוף איניש כפלי עילוי בישרא, דדאיב תרבא ובלע בישרא.

9. רש"י מסכת חולין דף ח עמוד ב

לא ליסחוף איניש כפלי - כל הכסלים שחלב הכליות דבוק שם לא יאה כופה אותם על גבי בשר אחר שהחלב מוטל על הבשר ומתחמם וזב על הבשר.

תורת הבית הארוך בית ד שער א: ויש איסור שצריך שיפשוף גדול כגון דבר שמן שנתקנה בהיתר כמנקר בשר וחיות חלבים ואחר כך בשר ולפיכך אסרו שלא יחתוך בשר בסכין שחתך בו חלבים. וכן שלא להדיח בשר בכלי שהדיח בו חלבים שמא ישכח ולא ישפוש הבשר יפה יפה אחר שיחתוך אותו בסכין שחתך בו חלבים אלא ידחננו כדרך שהוא מדיח את הבשר החי.

10. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ל עמוד ב

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: עץ פרור מגעילו ברותחין ובכלי ראשון. קסבר: כבולעו כך פולטו.

11. רי"ף מסכת פסחים דף ח עמוד ב

קסבר כבולעו כך פולטו: נקוט האי כללא בידך... והני דאישתמש בהו בכלי שני כגון קערות וכיוצא בהן כי שדי עלייהו רותחין בכלי שני ומשהי להו בגוייהו עד דפלטן שפיר דמי דגמרינן להו מגיעולי נכרים.

12. תלמוד בבלי מסכת חולין דף קיא עמוד ב

אמר שמואל: קערה שמלח בה בשר - אסור לאכול בה רותח; ושמואל לטעמיה, דאמר שמואל: מליח - הרי הוא כרותח, וכבוש - הרי הוא כמבושל.

רמב"ן ע"ז עז, ב: ואף על פי שאין במלח משום מבשל לגבי שבת ואפי' בדקא בעי ליה לאורחא כדאיתא בפרק כלל גדול.

13. בית יוסף יורה דעה סימן סט – (פר"ח)

מכאן נראה ללמוד דבשר שנשרה יום שלם אף על גב דמפליט ובולע מההיא דאי תרו ליה כולי יומא בחלבא לא עדיף מכלי שני ויש לו תקנה במליחה עכ"ל תשובת מהר"ם:

14. פרי חדש יורה דעה סימן סח ס"ק יח

ואכתי פש גבן לברורי אי בליעה ופליטה תליא בבישול או לא. וממה שכתבתי למעלה יראה דלר"ת אינו ראוי להפליט ולהבליע אלא כלי ראשון, דכלי שני כי היכי דאינו מבשל כך אינו מפליט ואינו מבליע, אבל לרשב"ם דמפליג בין בליעה לבישול מכח סוגיא דזבחים [סו] משמע דסבירא ליה דכלי שני אף על גב שאינו מבשל מבליע ומפליט. ואף על גב דלדידיה עירוי אוסר כדי קליפה הא דהתיר לערות רותחין על התרנגולת כדי למלגה, היינו משום דסבירא ליה דאינו מבשל כלל וא"כ אפילו תימא שיש לו כח להפליט ולהבליע אין בכך כלום שהמלח מוציא

בישול והבלעה בכלי שני

כלי שני אינו מבשל

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף מ עמוד ב

אמר רבי יצחק בר אבדימי: פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ ובקשתי להניח לו פך של שמן באמבטי, ואמר לי: טול בכלי שני ותן. שמע מינה תלת, שמע מינה: שמן יש בו משום בשול, ושמע מינה: כלי שני אינו מבשל, ושמע מינה: הפשרו צמקוס הלאו לנישול זהו בשולו להא להפשיז צעלמא הוא קצבני, ואסר לה.

2. תוספות מסכת שבת דף מ עמוד ב

ושמע מינה כלי שני אינו מבשל - תימה מאי שנא כלי שני מכלי ראשון דאי יד סולדת אפי' כלי שני נמי ואי אין יד סולדת אפילו כלי ראשון נמי אינו מבשל ויש לומר לפי שכלי ראשון מתוך שעמד על האור דופנותיו חמין ומחזיק חומו זמן מרובה ולכך נתנו בו שיעור דכל זמן שהיד סולדת בו אסור אבל כלי שני אף על גב דיד סולדת בו מותר שאין דופנותיו חמין והולך ומתקרר.

3. חדושי הר"ן מסכת שבת דף מב עמוד א

אבל כלי שני בכל ענין שרי ולית לן למידק אי הוו טפי ממפשיירין או לא כיון דכלי שני אינו מבשל דאע"ג דתנן אבל נותן לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירין לא תידוק מינה דטפי מהפשר אפי' בכלי שני אסור דליתא אלא משום דכלי שני אינו מבשל חמים שלו הפשר חשיב לן.

4. בית יוסף יורה דעה סימן קה

כתב התוס'... אבל כלי שני שאין דפנותיו חמין והולך ומתקרר אף על גב דיד סולדת בו אינו מבשל ע"כ. ונ"ל דאפילו מעלה רתיחות בכ"ש כעין שהיה בכ"ר אינו מבשל דכלל גדול הוא דכלי שני אינו מבשל בשום פנים דאל"כ לא הו"ל לתלמודא לסתום ולומר כלי שני אינו מבשל.

5. משנה ברורה סימן שיח ס"ק מח

(מח) כ"ז שהיד סולדת בו - עיין בח"א שכתב דהיכא שהיד נכוי בו לכו"ע מבשל אפילו בכלי שני:

6. חזון איש הלכות שבת - סימן נב אות יט

ואמנם לבשל ביצה בכלי שני שהי"ס ודאי אסור דכיון דחזינן שהיא מתבשלת בכ"ש [שמחליפין המים ב' ג' פעמים] כמו בכלי ראשון הלא ככה"ג מודה הטור דחשיב בישול אף בכלי שני...

...ולפ"ז נפל בבירא היתר כלי שני, דקשה לשער בין י"ס לנכוי, ובלא"ה נוהגין להחמיר בכ"ש בי"ס ע"פ דברי הרמ"א והאחרונים וכמש"כ לעיל, וגם משום מיחזי כמבשל כמש"כ המ"א סקט"ו, ומיהו מעיקר הדין נראה דאין איסור בכלי שני אפי' יד נכוי כיון דלא הזכירו זה הפוסקים הרי"ף והר"מ והרא"ש וטוש"ע, והסמ"ג לא אסר אלא פת.

נראה בעיני, דלא בעי אלא הדחה, ולא דמי לחום בית השחיטה שהוא חום הטבעי, אפי' אין היד סולדת בו, טבעו חזק, ובולע ומבליע בכדי קליפה, דומיא דמלח, דמרתיה, אף שאין היד סולדת בו, אבל חום האש, כל זמן שאין היד סולדת, אפילו בכלי ראשון ועומד על האש אין בו כח להבליע כלל, וגם אינו בולע, אלא דמסתפינא להקל בכלי ראשון שעומד על האש, כל זמן שהוא חם, אפי' אין היד סולדת בו, ראוי לאסור, דעשו הרחקה לכלי ראשון, כדאיתא בירושלמי (שבת פ"ג ה"ד) סוף דבר דברי הגדולים שחולקים על הרשב"א עיקר, וכן המנהג, להתיר כלי שני היכא שאין היד סולדת בו, ודע שאין שייך כלי שני אלא בדבר המתערב, אבל חתיכת בשר או דג, או אורז, או דוחן, שמערין חם מן הקדירה, אם היד סולדת בו, דינו ככלי ראשון, עיין לעיל בפ' ג"ה סימן מ"ד:

21. ב"ח יורה דעה סימן קה

ולענין הלכה ... ולא נהירא אלא דברי הרשב"א עיקר דבהדחה ודאי לא סגי אלא קליפה בעינן בחום דכ"ש אפילו אין היד סולדת בו. והיכא דהיד סולדת בו נמי מסתברא כדברי רבינו דכל שהוא חם שהיד נכזית בו אפילו אינו כ"ר אלא עירוי או אפילו כלי שני אעפ"י דאינו מבשל מכל מקום מפליט הוא מעצמו ומבליעו באחר ואוסרו כולו אם הוא דרך בישול ע"י רוטב ואם הוא דרך צלי ביבש אפילו הוא אצל האש אינו אוסרו אלא בכדי נטילה אבל לא סגי ליה בקליפה מאחר דהיד סולדת בו ולפי זה סכין חולבת שחתכו בו בשר רותח לאחר שהונח בכלי שני אם היד סולדת בו נאסר הסכין דהבשר מפליט מעצמו ומבליעו בסכין אבל אין הבשר נאסר שאין כח בחום דכ"ש להפליט הבלוע בסכין ויבלענו בבשר דזה הוי כבישול אלא לפי שסתם סכין השמנונית דבוק עליו ונבלע בבשר רותח לכך נאסר בכדי קליפה

22. פרי מגדים יורה דעה משבצות זהב סימן קה ס"ק ד

וליישב זה אני אומר עם מ"ש יש"ש בפרק ג"ה סימן מ"ה ופרק כ"ה סימן ס' והש"ך הביאו באות יו"ד דבכלי לא שייך תתאה גבר שאין לו פליטה מגופו ואין מקרר העליון וכדבעינן למימר קמן בעזה"י. והשתא אתי שפיר דודאי ב' דברים של מאכל אחד קר ואחד חם ונפל לתוך כלי צונן ובתוכו מאכל צונן אין נאסרים זה מזה כי אם כ"ק אדמיקר ליה בלע ולא יותר משא"כ כשעירו מכ"ר מאכל לכלי קר ואח"כ שהה קצת זהו הנקרא אחרי כן כלי שני מ"מ הכלי קר אין בו כח להתקרר למאכל לפי שיטת רש"ל וכאמור דלא כהר"ב בהג"ה לקמן סעיף ג' ונתחמם הכל וכיון שכן אם נפל תו איסור או היתר לתוכו אוסר כולו בכלי שני שהיד סולדת בו כיון שהתחתון חם אף עליון קר וכאמור ואין קושיא מכיצד צולין.

סיכום השיטות

י"א ברשב"א	אינו מבליע ואינו מפליט	
רשב"א (שו"ע, רש"ל, ב"ח)	מפליט ומבליע	כדי קליפה
טור (ט"ז), רש"ל	מפליט או מבליע	בכולו
שו"ע, רמ"א	בדיעבד בהדחה סגי	
ב"ח	מפליט או*	מבליע בכולו
ש"ך	מפליט או מבליע	כדי קליפה

אח"כ את הדם, ולמאן דאמר דעירוי מבשל כדי קליפה צריך לקלוקף התרנגולת.

כלי שני אינו מבליע ומפליט

15. תלמוד בבלי מסכת זבחים דף צה עמוד ב

מתני'. אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכה רותח, אחד קדשי הקדשים ואחד קדשים קלים - טעונין מריקה ושטיפה;

16. תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ג הלכה ה

מהו ליתן תבלין מלמטה ולערוט עליהן מלמעלה (לענין בישול בשבת). ר' יונה אמר אסור ועירוי ככלי ראשון הוא. חיילה דר' יונה מן הדא. אחד שבישל בו אחד שעירה לתוכו רותח (טעונין מריקה ושטיפה).

17. באור הגר"א יורה דעה סימן קה ס"ק יג

(ליקוט) וי"א כו'. וראיות הרשב"א ממליחה דבולע כ"ק אין ראייה דשאני מליח שהוא כרותח דצלי וס"ד דאפי' כרותח דמבושל לאסור כולו כמ"ש צ"ז ב'

וראיתו ממ"ש ח' ב' לא ליסחוף כפלא כו' התם ה"פ שמא ישאר החלב עליו וימלח או יצלה עמו.

וראיתו ממ"ש (שם) בסכין של נכרים דקולף שאני שם אגב דוחקא דסכינא דבולע כדי קליפה אף בכלי שני לד"ה וכמ"ש בס"י צ"ד ס"ז בהג"ה וכמו שכתב שם (בגמ' ללשנא בתרא) אף למ"ד צונן כו' (ע"כ):

18. ר"ן (על הרי"ף) מסכת עבודה זרה דף לח עמוד ב

והרמב"ן ז"ל הביא עוד ראייה שאפילו כלי שני הוא בולע מחום שאינו מספיק לבשול דבפרק כל הבשר (דף ק"א ב) אמרינן דקדירה שמלח בה אסור לאכול בו רותח משום דמליח הרי הוא כרותח ואף על פי שאין במלח משום מבשל לגבי שבת ואפילו כדקא בעי ליה לאורחא כדאיתא בפ' כלל גדול (דף ע"ה ב) ולא הבינותי זה ששם בפ' כלל גדול לא אמרו אלא שאין בו משום מעבד ואם התרו בו משום מעבד פטור אבל שלא יהא בו משום בשול לא למדנו

19. פרי חדש יורה דעה סימן סח ס"ק יח

והרשב"א גופיה בחידושו (שם ד"ה סכין) ובתורת הבית דף י"ו [בית א שער ב ט, א] כתב דקיימא לן דבית השחיטה צונן, וכל שכן לפסק הרי"ף (שם ב, א) והרמב"ם [מאכלות אסורות יז, ז] דלא מצרכי קליפה אלא פסקי כרבה בר בר חנה דסגי בהדחה דחום בית השחיטה אינו מבליע כלום אף ע"י דוחקא דסכינא.

אופן ההבלעה לאוסרים

20. ים של שלמה מסכת חולין פרק ח סימן עא

ולעניין פסק הלכה, כתבתי בפ' כירה סי' כ"ד, נהי דכלי שני אינו מבשל, אפי' יד סולדת בו, וגם אינו מפליט ומבליע כאחת, כגון דבר איסור שנאסר כבר, ודבר היתר שבאו בכלי שני, אין נאסרין זה מזה (וכ"כ לעיל סי' ס"ד) אבל בדבר איסור שנפל לכלי שני של היתר, או היתר לאיסור, שפיר בולע, ואוסר עד כולו, מאחר שהיד סולדת בו, כמו בכלי ראשון, וכל שכן בעירוי, ולא שייך לומר תתאי גבר, להקיר מה שלמעלה, כי אם בחתיכה, אבל לא ברוטב, ודבר צלול, המתערב עליו מכל צד, ומסבבו, ואוסרו כדפי' לשם, אבל היכא שאין היד סולדת בו,